

Autor: Alain de Benoist

Mírové moderní společnosti, uznávající hodnotu jednotlivce, odedávna kladly důraz na rodinné vazby namísto zájmů jednotlivce. Přechod z loveckých tlup přes klanové a kmenové uspořádání až k národním státům probíhal mírumilovně jen tehdy, pokud nebyly narušeny základní vazby spojující jednotlivce s širší společností prostřednictvím vědomí společné historie, kultury a názorové spřízněnosti. Pocit „přináležetosti“ k národu na základě takových sdílených vazeb podporuje spolupráci, altruismus a úctu k ostatním členům národa. V moderní době byly tyto tradiční vazby oslabeny vzestupem masových společností a rapidním zrychlením globální komunikace, které s sebou přinesly prudké společenské změny a nové filosofie, které popíraly důležitost smyslu pro národní ráz a kladly důraz na individualismus a individuální cíle. Soudržnost společností byla v důsledku toho podlomena, poté nahrazena multikulturními a multietnickými společnostmi a zdrcujícím pocitem ztráty identity v masové globální společnosti, za jejíž součást se - přinejmenším - lidé Západu počali považovat.

Ferdinand Tönnies (1855 - 1936)

Prvním teoretikem, kdo tento proces rozpoznal a popsal ze sociologického hlediska, byl arabský učenec **Ibn Chaldún** (1332 - 1406), který kladl důraz na sklon masových městských společností ke zhroucení, když se z nich vytratila sociální solidarita, typická pro kmenové a národní společnosti. Ibn Chaldún viděl ostrý kontrast mezi morálkou nacionalistických a etnicky jednotných severoafrických Berberů a nesourodou směsicí, nazývanými se Arabové, pod arabským vedením - kteří však postrádali jednotu a etnickou identitu relativně nepočetné skupiny skutečných Arabů, kteří vytvořili rozlehlou, arabsky mluvící říši. V pozdější době to byl německý sociolog a filozof **Ferdinand Tönnies** (1855 - 1936), který tuto myšlenku uvedl do moderní sociologie pomocí teorie *Gemeinschaft* (pospolitost) a *Gesellschaft* (společnost), kterou popsal ve své knize *Gemeinschaft und Gesellschaft* (Leipzig, 1887). Tato teorie popisuje, jak předmoderní kmenové a národní pospolitosti (*Gemeinschaft*) dosáhly harmonického soužití a spolupráce díky společné kultuře a sdílené genetické a kulturní identitě, v níž byli všichni členové této pospolitosti vychováni. To zabránilo velkým střetům ohledně základních sdílených hodnot, jelikož všichni sdíleli společný soubor zvyků a společný osud. Postupem času se začaly formovat větší multietnické a multikulturní společnosti, které Tönnies popsal jako spojené vazbami společenskými (*Gesellschaft*). Tyto společnosti nespojoval žádný soubor hodnot nebo historické identity a spolupráce byla udržována jen za účelem potřeby směny zboží a služeb. Ve zkratce, jejich existence se stala závislou na ekonomických vztazích a následkem rozdílnosti kulturních hodnot, nedostatku „rodinného pocitu“ a důrazu na ekonomickou směnu a ekonomické bohatství zde kdykoli hrozilo riziko narušení harmonie těchto společností bojem o bohatství nebo základní hodnoty. V politické oblasti vznikl liberalismus k oslavě osvobození jednotlivce od požadavků oddanosti národu a účasti na národním osudu. Následoval marxismus, jako

výraz nespokojenosti pocíťované méně úspěšnými v soupeření o podíl na bohatství a moci, které se staly prvořadými cíli jednotlivců ponechaných napospas moderní masové společnosti (*Gesellschaft*). Nacionalismus a jakýkoli smysl loajality k národu jako konkrétní etnické, názorově spřízněné jednotce byl rozložen jak liberály, tak marxisty.

„Evropou obchází strašidlo – strašidlo komunismu“ napsal Marx v předmluvě ke Komunistickému manifestu. O sto let později je ze strašidla pouhý přízrak a z liberalismu dominantní síla. V uplynulých desetiletích užívali liberálové strašáka komunismu k posílení vlastní legitimacy – dnes, po kolapsu komunismu, však tato „negativní legitimizace“ není nadále udržitelná. A tak liberalismus – ve smyslu nadřazení jedince nad národ, a dokonce proti národu – nakonec ohrožuje jedince samého, tím že podkopává stabilitu společnosti – která jedinci poskytuje identitu, hodnoty, účel a smysl (tedy společenský, kulturní a biologický základ samé jeho existence).

Klasický liberalismus byl v zásadě doktrínou, která z abstraktního jedince stvořila pilíř své existence. Ve svých nejmírnějších podobách se omezil na ochranu svobody jednání a vymezoval se proti nemístnému byrokratickému vládnímu vměšování. Jakkoliv chvályhodná může být taková obrana osobní svobody, neustálé umenšování národního cítění – což je ideálem liberalismu – vede ve skutečnosti k ohrožení svobody jednotlivce. Ve svých krajních polohách se liberalismus vyvinul v univerzalistické libertariánství a nyní se blíží obhajobě anarchie.

Ze sociologické perspektivy je moderní internacionalistický liberalismus ve své krajní formě zcela odpovídá Tönniesem popsané masové společnosti (*Gesellschaft*). Odmítnutím představy společného zájmu lidí tradičně sdílejících společný původ popírá liberalismus koncept národního státu. Na jeho místě se snaží stvořit nový společenský vzorec, soustředěný kolem snahy jednotlivce o zajištění optimálních osobních a ekonomických podmínek. Dle nauky extrémního liberalismu může funkční společnost vytvořit pouze vzájemné působení individuálních zájmů a společnost jako celek je vnímána čistě jako náhodná množina anonymních prvků.

Podstatou moderního liberálního myšlení je víra, že řádu lze docílit pomocí otevřené ekonomické soutěže – tedy bojem všech proti všem, kde se úloha vlády smršťuje na pouhé nastavení základních pravidel a poskytování jistých služeb, které jedinec nedokáže efektivně zajistit. Moderní liberalismus se tímto směrem vydal tak daleko, že se svým popíráním nezcizitelných majetkových práv jednotlivce octl v přímé opozici klasickému liberalismu a libertariánství; stále s nimi však sdílí svou nechuť k samotné myšlence národního státu. Zbaven ochrany společnosti, identifikující se svými příslušníky díky sdílené historii a osudu, nezbyvá jedinci než bojovat o přežití – bez ochranné snahy společnosti, na niž se mohli od úsvitu věků spolehnout jeho předci.

Moderní masové multikulturní společnosti propadají dekadenci v momentě, kdy se z nich vytrácí poslední rozpoznatelné stopy této snahy. Ta je zničena vyzvednutím individualismu nad všechny ostatní hodnoty – nekontrolovatelný individualismus umožňuje anarchické šíření

egoismu na úkor hodnot v minulosti formující národní dědictví, hodnot poskytující formu konceptu národa a národního státu – státu který není pouhou politickou entitou a který odpovídá svébytnému lidu, jenž si je vědomý společného dědictví, za jehož zachování je ochotný přinést osobní oběti.

Člověk se vyvíjel ve spolupracujících skupinách sjednocených společnými kulturními a genetickými vazbami a jedině v takových podmínkách se může jednotlivec cítit svobodný a skutečně v bezpečí. Člověk nemůže žít šťastně bez hodnoty nebo identity – to vede k nihilismu, zločinu, užívání drog a ještě horším koncům. Se šířením egoistických cílů na úkor altruistického ohledu na rodinu a národ začíná jednotlivec namísto povinností mluvit o svých právech, neboť přisel o pociťování osudu, náležitosti a účasti na něčem větším a přetrvávajícím. Neumí se těšit z povědomí podílu na dědictví, jež spoluochraňuje – pociťuje, že nemá s lidmi okolo nic společného. Jednoduše řečeno: je sám a sklíčený. Jelikož se všechny hodnoty staly důsledně osobními, všechno je rovné všemu – nic je tedy rovno ničemu.

V rozhovoru s **Jean-Paulem Enthovenem** v *Le Nouvel Observateur* (*La longue marche de Régis Debray*, 10. října 1981) prohlásil **Régis Debray**: „Společnost bez silného přesvědčení je společnost na pokraji zániku.“ Moderní liberalismus je zvláště kritický k nacionalismu. Je proto nutné položit si otázku: Dokáže moderní liberální společnost poskytnout silné jednotící společenské přesvědčení navzdory faktu, že na jedné straně vnímá společný život jako nedůležitý, zatímco na straně druhé je liberalismus neschopen si jakékoliv přesvědčení být jen představit – pokud jej nelze zredukovat na ekonomickou funkci?

Podle všeho funguje zjevný vztah mezi negací a následným zánikem smyslu a zničením historického rozměru společenského organismu. Moderní liberálové propagují „narcisismus“ – žijí v trvalé okamžité přítomnosti. V liberální společnosti na sebe nemůže jedinec nahlížet z perspektivy – ta totiž vyžaduje zřetelné kolektivní povědomí společného dědictví a oddanosti. Jak podotýká Régis Debray: „Lidé ve formě izolovaných subjektů se nikdy nemohou stát aktivními subjekty se schopností tvořit historii.“ (*Critique de la raison politique*, s. 207). V liberálních společnostech vede potlačování pociťovaného smyslu a identity zakotvené v národních hodnotách k rozložení společenské soudržnosti i skupinového povědomí, což v konečném důsledku znamená konec historie.

Moderní liberalismus – nejtypičtější představitel egalitářské ideologie – se jak ve svých libertariánských, tak socialistických variantách zdá být hlavním faktorem rozkladu ideje národa. Ze sociologického hlediska vede koncept společnosti založený na prostém systému „horizontálních interakcí“ nevyhnutelně k vyloučení společenského projevu soudržnosti. Jako projev solidarity lze společnost pojmout jedině jako sdílenou identitu – tedy historické hodnoty a kulturní tradice (srv. **Edgar Morin**: „Společný mýtus dává společnosti její národní soudržnost.“). Oproti tomu liberalismem hynou národy – jak jsou systematicky ničeny povědomí historie, tradice, věrnosti a hodnot. Místo, aby pomáhal člověku pozvednout se sféry nadčlověka, odšťihuje ho (liberalismus) od všech „velkolepých plánů“, které z rovnostářského hlediska pokládá za „nebezpečné.“ Není proto divu, že se zajištění jedincova materiálního prospěchu a blaha stává jeho jediným cílem. Zatímco se liberalismus

pokouší o osvobození člověka od všech omezení, svazuje ho do područí jiných omezení, která člověka degradují na nejnižší úroveň. Liberalismus nebrání svobodu, ale ničí nezávislost jedince. Obrušováním historické paměti vyvazuje liberalismus člověka z přediava historie. Poskytuje mu prostředky existence, ale okrádá ho o její smysl a upírá mu samotnou možnost osudu.

Existují dva náhledy na člověka a společnost. Pokud je kladen zásadní důraz na jednotlivce, lze celé lidstvo pojmout jako sumu všech jedinců – obří beztvarou masu proletariátu – namísto bohatého přediava rozmanitých národů, kultur a ras. Tento náhled je vlastní liberálnímu i socialistickému myšlení. Perspektiva, která je více v souladu s lidským vývojovým a sociobiologickým charakterem člověka uznává důležitost příbuzenství a národa a přiznává mu specifické biologické a kulturní dědictví. V prvním případě se zdá být lidstvo „obsaženo“ v každém jednotlivém lidském stvoření – každý je tedy na prvním místě „lidskou bytostí“ a teprve následně – téměř jakoby omylem – příslušníkem dané kultury či lidu. V případě druhém se lidstvo skládá z komplexní fylogenetické a kulturní mozaiky, v níž je svoboda jednotlivce zaručena ochrannou rukou národa nad rodinou, což mu dodává pocit identity a smysluplnou orientaci vůči světu v globálním pohledu. Právě díky své organické příslušnosti ke společnosti, do níž (historicky a biologicky) náleží, formují jedinci svou příslušnost k lidstvu.

K první koncepci lze přiřadit Descartese, **Encyklopedisty** či důraz na „práva“; národnost a společnost pak vycházejí z vědomé a v každém momentu odvolatelné volby jednotlivce. Mezi přívržence druhého pohledu můžeme počítat Herdera či Leibnize, kteří zdůrazňují význam kultur a etnicit. Národnost a společnost vycházejí z biologického, kulturního a historického dědictví. Odlišnost obou pohledů je zvlášť patrná při porovnávání jejich vnímání historie a reality. Nacionalisté jsou zastánci holismu a vnímají jedince jako příbuzného, opírajícího se o národ a komunitu, která jej podporuje a ochraňuje a s níž se na oplátku hrdě ztotožňuje. Jeho činy jsou akty účasti na životě jeho lidu. Svoboda činu je však velmi skutečná, jelikož při existenci sdílených hodnot se svými krajany jedinec jen velmi zřídka podniká kroky ohrožující základní hodnoty komunity, s níž se ztotožňuje. Společnosti, které toto pouto národní jednoty postrádají, jsou náchylné k situacím, kdy opačné hodnoty ženou její egoistické příslušníky do vzájemných konfliktů.

Zastánci národní identity dále tvrdí, že společnost či národ mohou přežít jen pokud a) si zůstanou vědomy svých kulturních a historických kořenů; b) se shromáždí kolem prostředníka – ať už skutečného nebo symbolického – který je schopen usměrnit kolektivní energii do národní vůle k osudu; c) si udrží odvahu k označení nepřítele. Ve společnostech, které postavily ekonomický zisk nad ostatní hlediska, není splněna žádná z těchto podmínek, a tak tyto společnosti následně: a) rozkládají historickou paměť; b) zadusí vznešené a zlikvidují podvědomé ideály; c) dospějí k závěru, že je možné „nemít“ nepřítele.

Následky klopotné přeměny národních a kmenově orientovaných společností směrem k modernímu proti-národnímu individualismu převládajícímu ve „vyspělých“ společnostech výtečně popsal **Cornelius Castoriadis**: „Západní společnosti jsou ve stadiu absolutního rozkladu. Postrádají vizi, která by jim umožnila určit a provést jakoukoliv politickou akci...

Západní společnosti v podstatě přestaly fungovat jako (národní) státy ... Stručně řečeno se staly konglomerátem skupinových zájmů, které ve své krátkozrakosti trhají společnost na kusy; nikdo neumí nastavit konzistentní politický kurz a každý má možnost zablokovat akci, již považuje za ohrožení vlastních zájmů.“ (*Libération*, 16. a 21. prosince 1981).

Moderní liberalismus dokázal potlačit patriotické národní cítění do té míry, že politika byla zredukována do role „doručovací služby“, jejíž rozhodovací proces připomíná vedení podniku. Státníkům pak zbyla role nástrojů zvláštních zájmových skupin a z národů se do velké míry staly pouhé trhy. Hlavám moderních liberálních států pak nezbývá než pozorovat, jak se jejich občanstvo propadá stále hlouběji do bahna civilizačních neduhů, jako jsou násilí, zločinnost či drogy.

Ernst Jünger kdysi napsal, že akt skrytého násilí je mnohem strašnější než násilí otevřené. (*La cabane dans la vigne. Journal IV : 1945-1948*, 6. září 1945). Dodal také, že „pokud je otroctví dodáno zdání svobody, lze ho výrazně upevnit.“ Tyranida moderního liberalismu vytváří iluzi obsaženou v jeho vlastních principech. V momentě nejhoršího útlaku se označuje za ztělesnění svobody a vyzývá k boji za „lidská práva“. Diktatura médií a „spirála mlčení“ se ukazuje v upírání svobody občanů snad ještě účinnější než věznění. Na Západě není třeba zabíjet – stačí odpojit mikrofon. Zabít někoho umlčením je velmi elegantním typem vraždy: dosahuje stejných výsledků jako vražda skutečná a navíc vrahovi ponechává čisté svědomí. Nesmíme však zapomínat na důležitost takového postupu – jen málokdo umlčuje oponenty z čistého rozmaru.

Vlastenecký národní ráz neútočí na samotný pojem „formálních svobod“, jak činí např. někteří důslední marxisté. Namísto toho poukazují na to, že „kolektivní svoboda“ – tedy svoboda lidu být sebou samým a udržovat si možnost formování a následování vlastního osudu – nemůže vzejít z pouhého rozšiřování palety osobních svobod. Zastánci vlastenectví také prokazují faktickou neexistenci „svobod“ garantovaných jedinci liberálními společnostmi – představují totiž pouhé *simulacrum* skutečných svobod. Nestačí mít svobodu něco konat, nutná je možnost účasti na formování výsledků historických procesů. Společnosti ovládané moderní liberální tradicí jsou „permissivní“ jen do té míry, kdy tato svoboda nedovoluje obyvatelstvu zasahovat do skutečného rozhodovacího procesu. Jak se rozrůstá sféra, v níž je obyvatelstvu „vše dovoleno“, národní cítění je paralyzováno a ztrácí svůj směr.

Svobodu nelze zredukovat na dojem subjektu. Pak by se totiž i otrok či robot mohli stejně dobře považovat za svobodné. Význam svobody nelze oddělit od antropologických kořenů člověka, sdílejícího historii a kulturu ve společné komunitě. Dekadence – často velmi sametově – hubí národy. Proto jedinci sami o sobě mohou doufat v pouhý útěk ze sféry tyranie – jako aktivně spolupracující národ však mohou často dosáhnout vítězství.

Původní esej Alaina de Benoista vyšla v *The Mankind Quarterly*, Vol. 34, No. 3 pp 263-270. Překlad do angličtiny Tomislav Sunić.